

KoKoPol-konferencia – tež ze serbskej tematiku

Jana Šočina

Spočatk oktobra zašleho lěta wotmě so w Mjezynarodnym zetkawanskim centrumje klóštra Marijineho doła we Wostrowcu mjezynarodna konferencia k temje zažneho rěčneho kublania w němsko-pólskim regionje. Fachowe zetkanje organizował bě w leće 2020 założeny Kompetencny centrum za koordinowanje pólšiny – KoKoPol. Prěnjotny zaměr centruma wobsteji drje w spěchowanju, rozšerjenju a w popularizowanju znajomościow pólšiny w Němskej, ale wuraznje tež w rěče přesahowacym zhromadnym dźěle z akterami, kotřiž su z přiswojenjom, wuknjenjom a wosebje tež ze sposředkowanjom a wuwučowanjom rěčow w cyjej Europje zaběrani. Tuž bě w tematiskim bloku z titulom „Popularizowanje pólšiny a dalších słowjanskich rěčow: potenciale zažneho rěčneho kublania“ tež referat ze serbskej tematiku zaplanowany. W přednošku předstaji so

- 1.) aktualny stav bilingualnego přiswojenja serbštiny w Hornjej a Delnjej Łužicy,
- 2.) poda so kritiske reflektowanje a rysowachu so
- 3.) perspektivi Witaj-projekta. Pandemije dla wotmě so konferanca hybridnje, to rěka, zo bě něhdźe 50 wobdželenych fachowcow z tu- a wukraja w Marijinym dole, ale tež další zajimcy móžachu referatam online sčehować.

Aktualna situacija a problemy dwurěčneho serbsko-němskeho kublania su čitarkam a čitarjam „Serbskej šule“ do daloje měry znate, wšako su w časopisu stajne nowše wuwića dokumentowane. Z tuteje přičiny njeje zaměr rozprawy, wobsah přednoška na KoKoPol-konferency zasopodać; město toho ma so serbska tematika w šěršim kontekscé a w zwisku z dalšimi referatami kaž tež z diskusiju na fachowym zetkanju reflektować. Nimo přednoškow wobsahowaše dwudnjowske zarjadowanje tež džělarnički, w kotrychž so pod temu „Thematische Workshops zur Erarbeitung von Handlungsempfehlungen“ mjez druhim temy přednoškow intensiwnišo diskutowachu a konkretne namjetý za opti-měrowanie rěčne zwjazaneho wuknjenja formulowanu. Tu so znowa pokaza, zo njebě tema fachowej konferency jenož za předšulski wobłuk relevantna, ale wosebje tež za šulske kublanie.

We wobłuku předležaceje publikacie matej so tuž dwě temje bliže předstajić, kotrež hraještej w referatach a w diskusijach bytostnu rólu a kiž stej w zwisku ze serbskimaj rěcomaj wosebje aktualnej:

1. Načasna terminologija

Hnydom prěni referat bywšeho nawody Rěčneho centruma Viadriny we Frankfurće/n.W., dr. Thomasa Vogela, kaž tež slědowacy přednošk prof. Bernharda Brehmera z Uniwersity w Konstanze tematizowaſtej terminologiske praſenja. Nimo teoretiſkeje klasifikacije wuwiabi jeju teza, zo njeje wužiwanje terminusa „maćerna rěč“ w aktualnych rěčnych koncepcijach hižo načasne, kontrowersnu diskusiju. Tuta diskusija njeje nowa, wšako je znate, zo njeje přiswojenje rěče na wosobu maćerje wobmjezowane. Z tuteje přičiny so předewšem we wědomostnych publikacijach neutralne pomjenowanje „prěnja rěč“ (= Erstsprache) wužiwa (přir. mj.dr. Jung/Günther 2016), kotrež wopisuje ju po slědže jako prěnju rěč, kotař so w času zažneho džěcatstwa přiswoji. W diskusiji so pokaza, zo njeje jenož w serbskich kontekstach wuraz „maćerščina“ dale woblubowaný a sylne zakótwyjeny, dokelž wón wosebje tež emocionalny poměr k maćernej rěci zwurazni. W tutym zwisku wosjetowaše prof. Brehmer swoje hižo 2018 publikowane měnjenje, zo ma serbščina pola maćernorěčnych Serbow status „rěče pochada“ (= Herkunftssprache), dokelž su teoretiſke kriterije pod wuměnjenjemi dwu- abo wjaceročnosće a sociolinguistiske ramikowe wuměnjenja w procesu přiswojenja jasnje definowane a tak tež za Serbow přitrjechjace (přir. Brehmer/Mehlhorn 2018, 24).

Tež wužiwanje terminusa „cuza rěč“ w načasnych rěčnych koncepcijach (= Fremdsprache) so ze stron referentow kritizowaše, wšako asociēruje so z nim – kaž słowo hižo praji – něšto cuze, daloko zdalene. Tutón problem je tež za serbščinu relevantny, wšako wuwučujeſtej so hornjo- kaž tež delnjoserbščina we woběmaj Łužicomaj ze statusom cuzeje rěče. Nic jenož historiskich a sociolinguistiskich, ale wosebje tež rěčnopolitickich přičin dla zda so praſenje, hač njeby alternatiwne wužiwanje terminusow „susodna rěč“ (= Nachbarsprache), „rěč wokoliny“ (= Umgebungssprache) abo we Łužicomaj zakótwjeneje „regionalneje rěče“ (= Regionalsprache) woprawnjene bylo, diskusije hódne.

W Sakskej wuwučuja so štyri słowjanske rěče: čěščina, pólščina, ruščina a hornjoserbščina – wšě w tak mjenowanej „cuzorěčnej wučbje“ (= Fremdsprachenunterricht). Sakska ma přihódne wuměnjenja za wuwučowanje słowjanskich rěčow kaž tež za jich praktiske nałožowanje, dokelž mjezuje bjezposřednje na Čěsku a Pólsku. Z tuteje přičiny by předewšem w zwisku z pólščinu a čěščinu načasne bylo, wo wuwučowanju susodnych rěčow (= nachbarsprachlicher Unterricht) rěčeć a terminologiju we wotpowědných rěčnych koncepcijach a wučbnych planach změnić.

2. Rěče přesahowace wuknjenje

Hižo w předšulskim wobłuku wabi so na př. za Witaj-projekt z bliskosću serbskeje k českéj a k pôlskej rěči a argumentuje so z potencialom, kiž so w znajomosći jedneje rěče za nawuknenje dalšeje chowa. Hustodosé wuzběhuje so funkcija serbščiny za twarjenje mostow k dalšim słowjanskim rěcam a rěci so w tutym zwisku wo jeje „mostowej funkcji“ (= Brückefunktion). Praksa pak je hinaša. Kritiske přehladanie wučbnych planow wšich šulskich družinow pokazuje, zo so hač na mało příkladow w šulach potencial bliskosće serbščiny k dalšim słowjanskim rěcam njewobkedžbuje a so móžnosće rěče přesahowaceho wuknjenja přemało wučerpaja. We wučnicach a dželowych zešiwkach namakaja so jenož někotre nadawki – tu zwjetša přirunowanja izolowanych rěčnych příkladow abo postrownych wobrotow. Tež šulskie družiny přesahowacy koncept „2plus“ so k bliskosći hornjoserbščiny k dalšim słowjanskim rěcam a k wuživanju tuthy resursov we wučbje serbščiny abo w bilingualnej wučbje njewupraji (přir. SBI 2017), tež terminusaj „rěč přesahowace wuknjenje“ (= sprachenübergreifendes Lernen) abo „rěčnje zwjazane wuknjenje“ (= sprachenvernetztes Lernen) so w njej njenaspomniteit. We wučbnych planach jewja so skerje powšitkovne formulacie, kaž na př.: „Ze zawiedzenjom jedneje cuzeje rěče połoža so zakłady za dalše wuknjenje rěčow“ (SMK 2004, VII). W 4. lětniku wupokaza wučbny plan wólbowinowatostny wobłuk čo. 1 z titulom „Słowjanske rěče přiwuznistwa“, w kotrymž ma so dohľad zdobyć do rěče a pisma dalších słowjanskich krajow přez to, zo so „zhromadnosće a rozdžele rěčow na zakładze zwukow a pismikow, słowow a wobrotow [...]“ wobjednawaja (přir. SMK 2004, 28). Wuknjenske zaměry wostanu tež w 6. lětniku wyšich šulow a gymnazija na to wobmjezwane, zo ma so – a to we wólbowinowatostnym wobłuku čo. 3 z nadpismom „Naši słowjanscy susodža“ dohľad zdobyć „[...] do rěče a kultury jednoho słowjanského luda“ (přir. SMK 2004, 20). Jednotliwe příklady za nadawki rěčnego přirunowanja, kotrež su hustodosć na izolowane leksemy wobmjezwane, nadeńdžemy w materialijach wot 7. lětnika sem, tam předewšem z přehladom historiskeho słowoskłada abo w zwisku z internacinalizmami, potajkim z mjezynarodnej leksiku. We wučbnym planje za 8. lětnik je formulowany zaměr, zo dobudu šulerki a šulerjo „dohľad do rěčnych zjawow serbskeje rěče, tež w přirunaju z druhami słowjanskimi rěčemi“ (tež tam, 36). W 9. lětniku přirunuja šulerki a šulerjo „[...] serbsku rěč z druhami słowjanskimi rěčemi“ (tež tam, 40). Diferencowane a naročne nadawki rěčnego přirunowanja abo konkretne nadawki, kotrež sej transfer wědy žadaja, dotal parujemy. Tónle njespokojacy stav je so hižo w zhromadnej publikaci w lěće 2018 konstatował (přir. Šołćina/Mehlhorn 2018, 47).

Potencial rěče přesahowaceho wuknjenja so w šulskej praksy njewučerpa, hačrunjež by so tajki transfer wědy, mj. dr. we wobłuku hornjoserbskeje ortografije, tež za L1 a L2-šulerjow poskićił (přir. na etymologiskim principe bazowacy prawopis, na př. *hs. włosy – głosy (polsce: włosy – głosy; češce: vlasy – hlasy)*). Interkomprehensiska didaktika steji za pluralny koncept wučowanja a wuknjenja rěčow za wutworjenje dwu- a wjacerečnosće pola rěče wuknjacych šulerjow. Wona je hižo leťdžesatk doňo etablērowana, štož pak so w didaktice hornjo- a delnjoserbščiny hišće njewotblyšuje. Teoretske zakłady interkomprehensije słowjanskich rěčow su so w knize „Slavische Interkomprehension. Eine Einführung“ (Tafel et al. 2009) publikowali, a so přez aktualne wudaće knihi „Obersorbisch – Aus der Perspektive der slavischen Interkomprehension“ (Anstatt/Clasmeier/Wölke 2020) za hornjoserbščinu konkretizowali.

Što su konkretne namjeti? Kotre kročele bych za trěbne wobhladowala?

1. Trjebamy analyzu aktualneje płaćiwych koncepcijow rěčnego kubljanja kaž tež wučbnych planow za wše lětniki hladajo na aktualnosć tam formulowanych zaměrow, wužiwaneje terminologije atd.

2. Za trěbne mam tohorunja aktualizowanje rěčnych koncepcijow, předewšem koncepcije „Gesamtkonzept Sprachliche Bildung“ (Comenius-Institut 2004). Tu móhli so orientować na zwjazkowych krajach, kiž su tole w zašlych lětach realizowali a kiž su z pomocu wědomstnego přewoda moderne a inowatiwne koncepty nadžélali. Dobry příklad za to je Posaarska, kiž je pod titulom „Neue Wege zur Mehrsprachigkeit im Bildungssystem – Sprachenkonzept Saarland 2019“ předpožila wobšerny, ale inowatiwny koncept za rěčne kubljanje, kiž wše horjeka wopisane aspekty wobsahuje, přir.: „Dies entspricht auch den Vorgaben der saarländischen Fremdsprachenlehrpläne, die den Sprachvergleich und den Transfer zwischen verschiedenen Sprachen insbesondere mit der Zielsetzung der Schaffung von Sprachenbewusstheit und Sprachlernkompetenz empfehlen“ (Ministerium für Bildung und Kultur/Universität des Saarlandes 2019, 96). Rěče přesahowace a rěčnje zwjazane wuknjenje stej tu wuraznje jako zaměr zapisanej, runje tak kaž nałożowanje principa interkomprehensijs, štož so we wotřeku z nadpismom „Mehrsprachigkeitsdidaktik – Sprachen vernetzt vermitteln“ wopisuje, přir.: „Als besonders geeignet für die modularisierte Vermittlung mehrsprachiger Kompetenzen gelten Ansätze, die auf dem Prinzip der Interkomprehension beruhen und durch die integrierte Mehrsprachigkeitsdidaktik gestützt werden. Sie fördern die Sprachenbewusstheit und die Vernetzung zwischen den gelernten Sprachen und initiieren vielfältige und lernfördernde Transferprozesse“ (tež tam, 97). W koncepciji tohorunja steji, zo

móža so wučerki a wučerjo na polu interkomprehensije dalekublać, to rěka, zo wotpowědne poskitki dalekublačna hižo eksistuju, přir.: „Das Lehrerfortbildungsprogramm „Sprachenvernetzend unterrichten – Mehrsprachigkeit und Interkomprehension im Fremdsprachenunterricht“ wird seit dem Schuljahr 2011/12 in Kooperation mit der Universität des Saarlandes am Landesinstitut für Pädagogik und Medien angeboten“ (tež tam, 98).

3. Namjetuju nadželanje nowych formatow nadawkow, to rěka: Koncipowanje typologijow nadawkow, w kotrychž so potencial znajomosćow jedneje slowjanskeje rěče za zrozumjenje dalšeje resp. dalšich rěcow wučerpa. To njemeli być nadawki, kotrychž zaměr je jeničce na zrozumjenje izolowanych leksikaliskich jednotkow wu-směrjeny, ale na kompleksniše znajomosće, kaž na př. dekoděrowanie flosklow, idiomatiskich wobrotow abo tež spóznawanje wosebitosćow werbalnego aspekta w konkretnych sadach, ale tohorunja konkretne přełožki rěnych příkladow. Podobne kaž na rěčnym wubědžowanju z mjenom „Slawiniada“ móhli šulerki a šulerjo na př. w kooperatiwnych formach nałożować strategije wotkrywanja, přírunowanja atd. a tak wědu a znajomosće jedneje rěče přenjesć do druheje.

Facit

Referaty, diskusije kaž tež džělarnički na KoKoPol-konferency su pokazali, zo móže so serbskorěčne kublanje hišće sylnišo do konteksta dalších slowjanskich rěcow integrować. Idejow je dosć, štož je so z tu podatymi konkretnymi namjetami potwjerdžilo.

Literatura:

Anstatt, Tanja/Clasmeier, Christina/Wölke, Sonja (2020): Oborsorbisch. Aus der Perspektive der slavischen Interkomprehension. Narr Francke Attempo Verlag, Tübingen. Comenius-Institut (2004) (wud.): Gesamtkonzept Sprachliche

Bildung, jako download: https://lpdb.schule-sachsen.de/lpdb/web/downloads/897_Sprachliche_Bildung.pdf.

Brehmer, Bernhard/Mehlhorn, Grit (2018): Herkunftssprachen. Linguistik und Schule – Von der Sprachtheorie zur Unterrichtspraxis. Narr Francke Attempo Verlag, Tübingen.

Jung, Britta/Günther, Helmut (2016): Erstsprache, Zweitsprache, Fremdsprache. Eine Einführung. Beltz-Verlag, Weinheim (3. nakład).

Ministerium für Bildung und Kultur/Universität des Saarlandes (2019) (wud.): Neue Wege zur Mehrsprachigkeit im Bildungssystem – Sprachenkonzept Saarland 2019. https://www.saarland.de/SharedDocs/Downloads/DE/mbk/Bildungsserver/Unterricht_und_Bildungsthemen/Internationale_Bildung/Sprachenkonzept.pdf?__blob=publicationFile&v=1

SBI (= Saksi kubłanski institut / Sächsisches Bildungsinstitut) (2017) (wud.): 2plus – Wučba po šulske družiny přesahowacym koncepcie dwurěčna serbsko-němska šula w serbskim sydleniskim rumje Swobodneho stata Sakska / 2plus - Unterricht nach dem schulartübergreifenden Konzept zweisprachige sorbisch-deutsche Schule im sorbischen Siedlungsgebiet des Freistaates Sachsen. Radebeul, jako download: https://www.schule.sachsen.de/_download/download_bildung/17_12_13_2plus_Konzept.pdf.

SMK (= Sakske statne ministerstwo za kultus / Sächsisches Staatsministerium für Kultus) (2004) (wud.): Wučbny plan gymnazij – serbščina / Lehrplan Gymnasium – Sorbisch. Dresden, überarbeitet: 2005/2009/2011.

SMK (= Sakske statne ministerstwo za kultus / Sächsisches Staatsministerium für Kultus) (2004) (wud.): Wučbny plan zakladna šula - serbščina / Lehrplan Grundschule - Sorbisch. Dresden, überarbeitet: 2019.

Šołćina, Jana/ Mehlhorn, Grit (2018): Slawiniada – nowy format rěče přesahowacego wuknjenja, w: Serbska šula (2), s. 47–50.

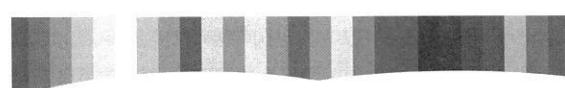
Šołćina, Jana (2018): Rěče přesahowace wuknjenje, w: Serbska šula (4), s. 109–111.

Tafel, Karin et al. (2009): Slavische Interkomprehension. Narr Francke Attempo Verlag Tübingen.

Čitanske bručki

K spěchowanju čitanja w 1. lětniku su wušli serbske čitanske bručki. Čitanske bručki skića zajimawe informacije a pohonjuja džěći k čitanju. Kóždy čitanski bručk wobsteji z 8 čisłowanych kartkow. Kóžda kartka je z fotom a wotpowědne jednorej złóżkowanej sadu wuhotowana. Šulerjo přečitaja sej čitanskeho bručka a zapisaja to do małego čitanskeho wupokaza. Za połny zapisany wupokaz so šulerjo z wopismom mytuja. Material wobsahuje bručki k 26 temam. Temy orientuja so mjez druhim na wobsahu wěcneje wučby.

Čitanske bručki su za škitnu płaćiznu 10,00 € w Rěčnym centrumje WITAJ w Budyšinje na předań.

awtorka: Kerstin Šenowa

Čitanske bručki
kartki za nauknenje čitanja

75. LĚTNIK

1

2022

Serbska šula

Serbski
pedagogiski
časopis

LUDOWE NAKŁADNISTWO DOMOWINA